

AFRİKA'YI KOLONİLEŞTİRMENİN YENİ YÜZÜ: MALİ

MUSTAFA YAYLA
İBRAHİM TIĞLI

**Kırklareli Üniversitesi
Afrika Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi**

AFRİKA'YI KOLONİLEŞTİRMENİN YENİ YÜZÜ: MALİ

HAZIRLAYAN

MUSTAFA YAYLA

İBRAHİM TİĞLİ

Kırklareli Üniversitesi Kültür Merkezi A Blok 39100
Kırklareli / Türkiye

Tel: 0 (288) 212 96 82 - 166

Faks: 0 (288) 212 23 59

E-Posta: afrika@kirkclareli.edu.tr

Web: <http://acm.kirkclareli.edu.tr>

Afrika Araştırmaları Merkezi Afrika Analiz No: 01

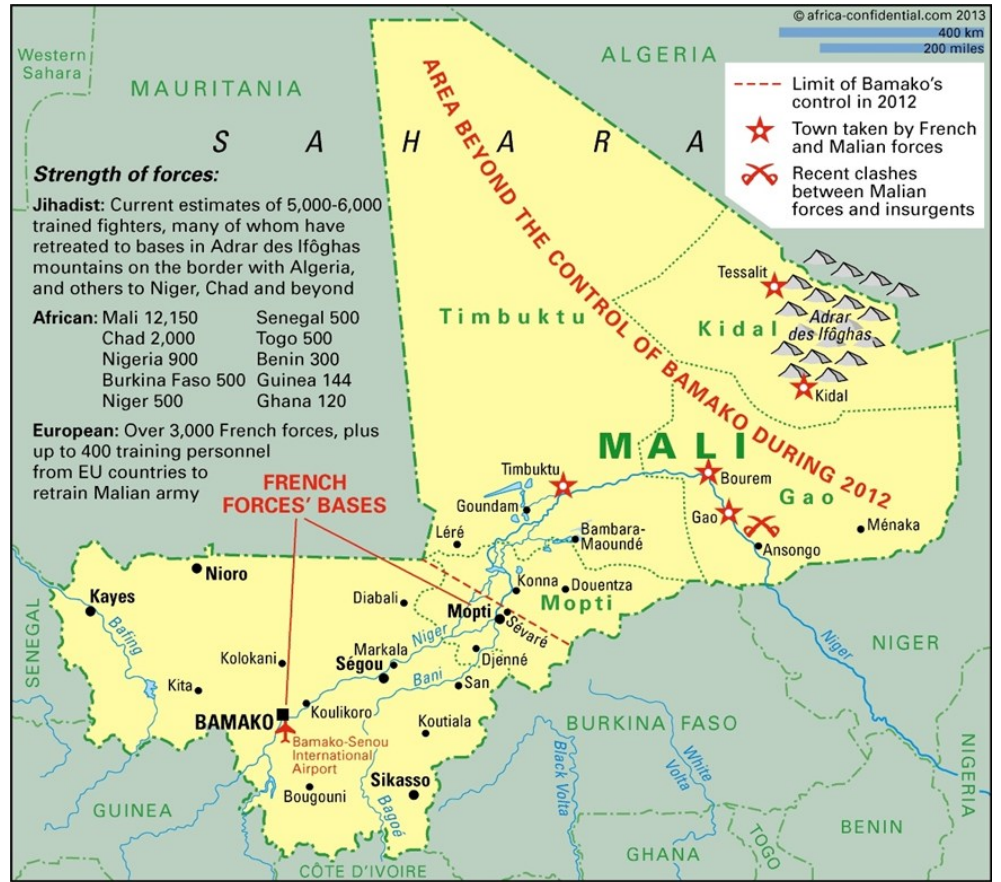
© Kırklareli Üniversitesi Afrika Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi yayınlarının tüm hakları mahfuzdur. Kaynak gösterilerek yayınlanabilir.

M. Yayla & İ. Tıǧlı. (2013). *Afrika'yı Kolonileştirmenin Yeni Yüzü: Mali*. Kırklareli Üniversitesi Afrika Araştırmaları Merkezi Afrika Analiz No: 1. Kırklareli.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
1. MALİ KRİZİNİN ARKA PLANI.....	2
1.1. MALİ KRİZİ NASIL BAŞLADI?	2
1.2. MAVİ SAVAŞÇILAR: TUAREGLER.....	4
2. KRİZİN AKTÖRLERİ OLAN GRUPLAR.....	5
2.1. AZAWAD ULUSAL ÖZGÜRLÜK HAREKETİ (MNLA).....	5
2.2. ENSARUDDİN.....	6
2.3. İSLAMİ MAĞRİP EL-KAİDE'Sİ.....	7
2.4. BATI AFRİKA TEVHİD VE CİHAD HAREKETİ (MOJWA)...8	
3. TUAREG İSYANINDAN FRANSA OPERASYONUNA.....	8
4. FRANSA'NIN MALİ MÜDAHALESİNİN NEDENLERİ.....	10
5. ABD'NİN MALİ POLİTİKASI.....	11
6. MALİ KRİZİNİN BÖLGESEL VE KÜRESEL ETKİLERİ.....	13
7. MALİ'YE YAPILAN MÜDAHALES SONRASI GELİŞMELER...15	
SONUÇ.....	17

MALİ

Nüfus: 15 milyon (2012 tahmini)

Din: % 92 Müslüman, % 7 İnanişlar, % 1 Hıristiyan

Etnik yapı: % 50 Mande (Güney Mali), % 16 Peul/Fulbe, % 13 Volta halkı, % 6 Songhai, % 12 Tuareg ve Arap, % 3 diğerleri

Başkent: Bamako, Kuzey Mali'nin en büyük şehirleri; Timbuktu, Gao ve Kidal

Resmi dil: Fransızca,

Okuryazarlık oranı: % 26

Ortalama yaşam süresi: 53

İhraç ürünler: Pamuk, Altın, Canlı küçükbaş hayvan

İthal ürünler: Makine ve yedek parça, otomotiv, ilaç, inşaat malzemeleri, tekstil

Ticaret yaptığı ülkeler: Çin, Almanya, ABD, Japonya, Suudi Arabistan, Hindistan, İngiltere.

Kırklareli Üniversitesi

Afrika Araştırmaları Merkezi

Afrika Analiz

Analiz No: 01

29/05/2013

AFRİKA'YI KOLONİLEŞTİRMENİN YENİ YÜZÜ: MALİ

GİRİŞ

Mali'de, Nisan 2012'deki devlet başkanlığı seçimlerine bir ay kala askeri bir darbe yapılması, ülkenin kuzeyinde otorite boşluğu meydana getirerek bazı Tuareg grupların etkinliklerini arttırmalarına neden olmuştur. Başta Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi (Mouvement National de Liberation de l'Azawad / MNLA) ve Ensaruddin, daha sonra Mağrip Cephesi, Batı Afrika Tevhid ve Cihad Hareketi'nin (Movement for Oneness and Jihad in West Africa / MO-JWA) de katılımıyla kuzeydeki gruplar, Mopti ve Kano şehirlerine kadar olan bölgeyi hâkimiyetleri altına aldılar.

İslamcı hareketler (Ensaruddin, İslami Mağrip el-Kaidesi (Al-Qaeda in the Islamic Margreb / AQIM), Batı Afrika Tevhid ve Cihad Hareketi) sayıca az olmalarına rağmen herhangi bir direnişle karşılaşmadan ayrılıkçı Tuareglere ve Mali ordusuna üstünlük sağladılar. Mali, askeri yönetimin kontrolüne geçince çevresindeki ülkeler ve sivillerin desteğini kaybetti ve ülke bölünmenin eşiğine gelmiş oldu. Bununla beraber yıllarca süren yanlış politikalar ve yolsuzluğun beraberinde getirdiği sorunlar katlanarak arttı. Ekonomik yaptırımlarla yüz yüze kalan askerlerin kontrolündeki ülkede, uluslararası baskının yanında devlet gelirlerinin azalması da insani boyutta felaketlerin yaşanmasına neden oldu. Özellikle Güney ve Orta Mali'den komşu ülkelere mülteci göçleri başladı.

11 Ocak 2013'te Fransa, ABD'nin lojistik desteğiyle Mali'ye hava saldırısı başlatarak, 7000 Fransız askerini başkent Bamako ve çevresine konuşlandırdı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Mali'ye müdahale etme yetkisini Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'na (The Economic Community of West African States / ECOWAS) vermesine rağmen Fransa'nın tek taraflı müdahale kararı, Mısır dışında herhangi bir devletten veya uluslararası kamuoyundan tepki görmedi.

Fransızların operasyonları karşısında dişe dokunur bir direnişte bulunmayan İslamcı örgütler, Nijer ve Cezayir sınırına çekildiler. Bunun üzerine Mali ordusu ve laik Tuaregler bazı şehirlerde tekrar kontrolü ele geçirmeyi başardılar. Fransa, Mali'ye düzenlediği operasyonun başlamasının ardından yaklaşık bir ay sonra 15 Şubat 2013'te operasyonu durdurduğunu ve askerlerinin büyük bir bölümünü Mali'den çekeceğini açıkladı.

Mustafa YAYLA

Öğretim Üyesi

İbrahim TİĞLİ

Afrika Uzmanı

**11 Ocak 2013'te
Fransa, ABD'nin
lojistik desteğiyle
Mali'ye hava saldırısı
başlatarak, 7000
Fransız askerini
başkent Bamako ve
çevresine konuşlandırdı.**

*Azawad Ulusal
Özgürlük Hareketi
de Mali'nin
kuzeyinde etkinliğini
artırarak Fransa ve
Çad'ın desteğiyle
ötonom bir Azawad
Devleti kurulması
için yeni bir isyan
başlattı.*

1. MALİ KRİZİNİN ARKA PLANI

Yüzölçümü bakımından Batı Afrika'nın en büyük devletlerinden olan Mali, 22 Mart 2012'de gerçekleştirilen askeri darbe ile yeni bir sürece girdi. Amerika'da eğitim görmüş Yüzbaşı Amadou Sanogo, hükümetin kuzeydeki isyancılarla savaşmakta yetersiz kaldığı gerekçesiyle Devlet Başkanı Amadou Toumani Toure'yi devirerek yönetime el koydu. Darbeden iki gün sonra Kuzey Mali'de yaşayan Tuaregler, Kidal, Gao ve Timbuktu'yu ele geçirerek hakimiyetlerini ilan ettiler. Dünya kamuoyu, Tuareglerin bu girişimine başlangıçta sessiz kaldı. Fakat laik-milliyetçi eğilimli Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi'nin İslami eğilimli Ensaruddin hareketi ile ittifaka girmesi, Tuareg sorununu Sahel Bölgesi sorununa dönüştürdü. Bu iki gruba daha sonra 2011 Ekim'inde kurulmuş olan Batı Afrika Tevhid ve Cihad hareketi ile Cezayir menşeli İslami Mağrip Cephesi de eklendi.

Azawad bölgesi tamamen Tuareglerin kontrolüne geçti. Yüzbaşı Amadou Sanogo darbeden kısa bir süre sonra kışlasına dönerken, uluslararası baskı sonucu yönetim, seçimler yapılana kadar geçici olarak sivillere devredildi. Devlet başkanlığına Dioncounda Traore getirilirken Başbakanlığa Modibo Diarra getirildi. Malili yöneticiler başkent Bamako'da istikrar ararken, kuzeyde Tuareglerin bağımsızlıklarını ilan etmesine karşı çıkarak devletin ikiye bölünmesine engel olmak istediler.

1.1. MALİ KRİZİ NASIL BAŞLADI?

2011 Aralık ayı Mali'nin siyasi istikrarını bozacak gelişmelerin de başlangıcıydı. Deneyimli Devlet Başkanı Amadou Toumani Toure, 2012 Nisan ayında yapılacak başkanlık seçimi için tekrar adaylığını koymak niyetiyle başkent Bamako'daki Koulouba Sarayı'nda gün sayarken Kaddafi'nin devrilmesinden sonra Mali'nin kuzeyine konuşlanan ağır silahlarla donanmış

Tuaregler, ciddi bir tehdit olmaya başladılar. 2012 Ocak ayında, Azawad bölgesindeki Malili askerleri bölgeden çıkartmaya başlayarak merkezi hükümetin birçok karargâh ve garnizonunu ele geçirdiler.

Cezayir, Tunus ve Moritanya'yı terk etmeye başlayan İslami Mağrip Cephesi, Ensaru's Şeria, Batı Afrika Tevhid ve Cihad Hareketi gibi Selefi silahlı gruplar, güvenlik boşluğu bulunan Azawad

bölgesinde toplandılar. Eylemlerini Moritanya, Nijer, Cezayir gibi bölgesel yönetimler yerine Fransız turistlerin kaçırılması, istihbarat görevlilerin öldürülmesi gibi bölgedeki küresel güçlere karşı yapmaya başladılar.

Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi de Mali'nin kuzeyinde etkinliğini artırarak Fransa ve Çad'ın desteğiyle otonom bir Azawad Devleti kurulması için yeni bir isyan başlattı. Devlet Başkanı Toure, ilerlemiş yaşına rağmen kendisine bağlı ordu ve bürokratik güçlerin desteğiyle Tuaregler'e karşı bir açılım politikası başlattı. Bu açılım politikasına göre *silahı bırakan Tuaregler ile masaya oturulacak ve vergi indirimi, askere alma* gibi konularda kolaylık sağlanacaktı. Fakat Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi'ne bağlı Tuaregler bu açılım politikasının bir zaman kazanma, seçim yatırımı olduğunu öne sürerek, karakollara yaptıkları saldırıları artırdılar.

ABD'de uzun yıllar eğitim almış olan Yüzbaşı Amadou Sanogo ve kendisine bağlı bir grup asker, devlet başkanının Tuaregler karşısında uyguladığı politikanın ülkeyi böleceğini ileri sürerek 21-22 Mart gecesi başkanlık sarayını basarak darbe yaptı. "Demokrasiyi işler hale getirmek ve devleti güçlendirerek bölünmesine engel olmak" iddiasıyla yapılan darbeyele anayasa askıya alındı ve tüm devlet kurumları etkisiz hale getirildi.

Darbeye, Fransa ve Afrika sessiz kalırken Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu ve Afrika Birliği (African Union) sert tepki göstererek Mali ile ilişkilerini askıya aldıklarını açıkladılar. Bir tepki de Tuaregler'den geldi. Bu durumdan faydalanan Tuaregler bağımsızlıklarını ilan ettiler. Böylece darbe iddia edildiği gibi ne demokrasiyi güçlendirebildi ne de ülkenin bölünmesine engel olabildi. Milli birlik için yapılan darbe aksine ülkenin bölünmesini hızlandırarak de facto Azawad Devleti'nin de doğmasına yol açtı.

Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi'nin bölgedeki varlığından

ve Kuzey Mali'deki bütün Tuareglerin birleşmesinden endişe eden ABD ve Fransa gibi küresel güçler, 2011'de kurulmuş İslamcı çizgiye sahip ve Mali'nin bölünmesine karşı çıkan Ensaruddin hareketinin de Kidal, Gao ve Timbuktu şehirlerini ele geçirmesiyle politikalarını gözden geçirmeye mecbur kaldılar.

2012 Haziran ayının ortalarında Mali'nin kuzeyinde faaliyet gösteren İslamcı örgütler aralarında ittifak kurarak Azawad bölgesinde *şariat* ilan ettiklerini açıkladılar. Bu ittifakın en önemli kolunu Ensaruddin, Batı Afrika Tevhid ve Cihad Hareketi, İslami Mağrip Cephesi ve Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi'nden ayrılan küçük bir İslamcı grup oluşturmaktaydı.

Darbeye, Fransa ve Afrika sessiz kalırken Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu ve Afrika Birliği (African Union) sert tepki göstererek Mali ile ilişkilerini askıya aldıklarını açıkladılar.

*Mali nüfusunun
toplam, yüzde
10'unu oluşturan
Tuaregler, Azawad
bölgesi denilen
Kidal, Timbuktu ve
Gao şehirlerinde
yaşamaktadırlar.*

1.2. MAVİ SAVAŞÇILAR: TUAREGLER

Arapça'da Tevarig olarak geçen Tuaregler, Kuzey Afrika'nın Berberi topluluklarından gelen ve ortak bir dilleri olan farklı kabilelerin müşterek ismidir. Göçebe ve yarı göçebe bir hayat yaşayan Tuaregler, Kuzey Mali, Nijer, Burkina Faso, Moritanya, Cezayir ve Libya'ya kadar çok geniş bir alana yayılmışlardır. Nüfuslarının tamamı Müslüman olan Tuaregler, Maliki mezhebine mensup olup, Senusilik, Kadirilik, Ticanilik gibi sufi eğilimleri de benimsemişlerdir. Tamaşek adı verilen dil Tuaregler'in ortak konuştuğu bir lisan olup, birbirinden farklı kabile ve klanlar bu dil vasıtasıyla ortak bir kimlik oluşturmuşlardır.

Yıllarca Sahra ve Sahel bölgesinde deve ticareti ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan bu kabileler, Fransızların sömürge döneminde bir kısmı hariç yerleşik hayata geçmiş, böylelikle Tuaregler, Nijer havzasında tarımla da uğraşmaya başlamışlardır. Mali nüfusunun toplam, yüzde 10'unu oluşturan Tuaregler, Azawad bölgesi denilen Kidal, Timbuktu ve Gao şehirlerinde yaşamaktadırlar. Fransa'nın sömürge döneminde yarı otonom bir yapıyla idare edilen Mali 1960'da bağımsızlığına kavuşunca tek devlet tek millet ilkesini benimseyen Güneyli yöneticiler, Tuareglerin siyasi kimliğini kabullenmemişlerdir. Birçok Tuareg kabilesi, Mali devletinin kurulmasından sonra Libya ve Nijer başta olmak üzere çevre ülkelere göç etmişlerdir.

1958'de Fransızlar, Azawad bölgesinde bağımsız ya da otonom bir Tuareg oluşumuna sıcak bakarken bağımsızlık sonrası Tuaregler'in siyasi hedeflerini göz ardı etmişlerdi. Yeni Mali yönetimi güneyde ulusal birliği sağlamak adına Tuaregler'i yönetimden dışlamış, yaşadıkları böl-

gelerde yeni toprak reformlarına girişerek geleneksel hayatlarından uzaklaştırmaya çalışmıştı. Bu politikalar sebebiyle Tuaregler'in Mali yönetimine karşı ilk isyanı 1962'de başlamış ve 1963 yılının sonuna kadar devam etmişti. Vur-kaç taktiği ile Mali ordusunu yıpratmaya çalışan ilk Tuareg isyanı organizasyon eksikliği ve dış güçlerin desteklerini çekmesi sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bu olayın ardından isyancı Tuaregler'in büyük bir kısmı Cezayir ve Libya'ya giderek bu ülkelerin ordularına paralı asker olarak katılmışlardır. Özellikle 1970'li yıllarda Libya birçok Tuareg genci için bir cazibe merkezi olmuş ve bunlar Kaddafi'nin ordusuna paralı asker olarak katılmışlardır. Kaddafi yönetimi Tuaregler'i sadece ordusuna almakla kalmamış, onlara yeni iş imkanları da vererek bölgenin geleneksel ticaretinin yeniden canlanmasını da sağlamıştır. 1970'lerin ortalarında ve 1980'li yılların başlarında Sahel bölgesinde görülen kuraklık önemli bir Tuareg nüfusun kaybına neden olmuştur.

Tuareglerin ikinci büyük isyanı 1990 yılının Temmuz ayında şimdiki Ensa-ruddin hareketinin lideri Iyad Ag Ghaly'nin de aralarında olduğu Azawad

Halk Hareketi (Mouvement Populaire de l'Azaouad, Azawad People's Movement), Azawad Özgürlük Cephesi ve Rhissa Ag Sidi Muhammed'in lideri olduğu Devrimci Azawad Özgürlük Ordusu tarafından gerçekleştirilmiştir. İkinci isyana yalnız Tuaregler değil, Mali'nin yüzde 6'sını oluşturan Mour topluluğu da katılmıştır. Mali hükümeti isyanı bastırmak için sert önlemlere başvurarak sivil halka karşı askeri güç kullanmıştır.

1991'de isyanın genişlemesi nedeniyle başta Cezayir ve Moritanya hükümetlerinin de desteği ile Mali Devlet Başkanı Diocounda Traore, isyancılarla uzlaşma yoluna gitmek zorunda kaldı. Cezayir'in arabuluculuğu ile isyancılar ve Traore hükümeti arasında Tamanrasset Antlaşması kabul edildi. Fakat devlet başkanının bir darbe ile devrilmesinden sonra yeni hükümet ve Tuaregler arasındaki çatışmalar tekrar başladı. 1996'da isyancı Tuaregler ve hükümet yetkileri Fransa'nın arabuluculuğunda Cezayir'de bir araya gelerek yeni bir anlaşmaya vardılar. Ulusal Pakt (National Pact / Pacte National) adı verilen bu anlaşmaya göre Tuaregler Mali halkının bir parçası kabul ediliyor ve güneydeki halka tanınan bütün ayrıcalıklardan yararlanma hakkı elde ediyorlardı. Birçok isyancı asker bu yeni anlaşmayla Mali ordusu ve yönetiminde etkin görevlere gelerek, bürokrasi ve siyasette yer almaya başladılar.

2006'da Mali hükümetinin antlaşmaya uymadığı, Tuaregler'e ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle Azawad Özgürlük Hareketi tarafından tekrar bir isyan başlatıldı. İlk defa Cezayir'de kurulmuş daha sonra Kuzey Afrika'ya yayılmış İslami Mağrip Cephesi de bu isyanda adını duyurdu. Orduya yapılan saldırılar ve adam kaçırma gibi eylemlerle adını duyuran Mağrip Cephesi liderleri Cezayir asıllı olup Arap-Berberi karışımı bölgenin yeni bir örgütü olarak ortaya çıktı. Eski bir isyancı lider olan Iyad Ag Ghaly, Mali ordusunda görev yapmış ayrıca Mali'nin Suudi Arabistan büyükelçiliğiyle de görevlendirilmiş bir kişiydi. 2006'da Değişim ve Demokrasi İttifakı'nı kurarak Mali ordusu ve isyancı Tuaregler arasındaki görüşmelerde arabuluculuk görevi üstlenmişti.

2.KRİZİN AKTÖRLERİ OLAN GRUPLAR

Mali krizinin aktörleri; Mali ordusu, Tuareg gruplar ve İslamcı Selefi cihad gruplarıdır. Tuareg gruplar ve Selefi cihadçılar arasında zaman zaman ittifak ve ayrışma olagelmıştır. Krizin bölgesel bir sonuca evrilmesi İslamcı Selefi cihadçıların Başkent Bamako'ya ilerlemeleri ile başlamış, Fransız müdahalesinden sonra da küresel bir krize dönüşmüştür.

2.1. AZAWAD ULUSAL ÖZGÜRLÜK HAREKETİ (MNLA)

Tuareg gruplar içinde en kuvvetli yapılanmalardan biri olan MNLA, 1990'lı yılların başlarında politik ve silahlı bir hareket olarak adını duyurmuştur. Azawad Ulusal Özgürlük Hareketi'nin devamı olan örgütün Fransa, Çad, Fas ve Libya'da ofisleri bulunmaktadır. 2006-2009 Tuareg isyanını doğrudan başlatan hareket, bağımsız bir Azawad devlet kurma fikrine sahip olup milliyetçi ve laik bir çizgidedir. 2009'da hükümet ile varılan ateşkes antlaşmasıyla Libya'nın sahrasına çekilen MNLA'nın liderliğini Muhammed Ag Najem yapmaktadır.

2006'da Mali hükümetinin antlaşmaya uymadığı, Tuaregler'e ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle Azawad Özgürlük Hareketi tarafından tekrar bir isyan başlatıldı.

*Yeni Mali yönetimi
güneyde ulusal birliği
sağlamak adına
Tuaregler'i yönetimden
dışlamış, yaşadıkları
bölgelerde yeni toprak
reformlarına girilerek
geleneksel
hayatlarından
uzaklaştırmaya
çalışmıştı.*

Muhammed Ag Najem, Libya ordusunda Albay rütbesiyle görevler üstlenmiştir. Kaddafi'nin düşüşüne kadar Libya yönetimine sadık kalan MNLA, Libya liderinin ölümünden sonra ağır silahlarla Kuzey Mali'ye gelerek, Mali'deki darbeden sonra bağımsızlık ilan etmiştir.

2006'da Mali'deki Tuareg gruplar MNLA'nın önderliğinde Demokratik Değişim İttifak Hareketi'nde bir araya geldiler. Politik argümanı önceleyen bu yeni hareketin liderliğini daha sonra MNLA'dan ayrılarak Ensaruddin hareketini kuracak olan Iyad Ag Ghaly, milliyetçi çizgideki Hasan Fakaka ve İbrahim Ag Bahanga yapmışlardır. MNLA'nın güçlü olduğu yerler, Mali, (Kidal, Kuzey Gao, Menaka şehirleri) ve Nijer'dir. Tamanressat ve Cezayir antlaşmalarını Moritanya ve Çad arabuluculuğunda imzalamışlardır. MNLA Tuareg diasporasının en güçlü olduğu hareket olup, ABD, Fransa, İngiltere, Almanya ve Japonya'da sempatanları bulunmaktadır.

2012 Ocak ayında Mali hükümeti ile kabul edilen ateşkesi bozan MNLA, Libya'dan getirdiği silahlarla Maneka, Augelhok, Kidal şehirlerinde askeri garnizonlara karşı saldırılar düzenlemiştir. Eski devlet başkanı Toure bu saldırıların arkasında Fransa başta olmak üzere Avrupalı güçlerin olduğunu iddia ederek saldırıların durdurulması çağrısı yapmıştır. Timbuktu şehrinin ele geçirilmesinden sonra Geçici Azawad yönetimini kuran MNLA'nın laik ve ayrılıkçı bir devlet istemesi üzerine Ensaruddin ve İslami Mağrip Cephesi ile de savaşmış, fakat örgüt içindeki parçalanmalar nedeniyle bu mücadeleyi kaybederek Ensaruddin hareketine entegre olmaya başlamıştır.

MNLA ve İslamcılar arasında kırılğan ve geçişli bir ilişki vardır. Tuareg hareketinin devşirdiği gençler medrese öğrencileri olduğu için İslami hassasiyete sahiptirler. Ensaruddin'in daha kısa sürede büyümesinin en önemli nedeni Mağrip Cephesi ve Batı Afrika Tevhid ve Cihad hareketinden geçişler yerine savaşçıların çoğunluğunun MNLA'ya bağlı isyancılar olmasıdır. Ensaruddin'in şeriatı ilan etmesi ve Avrupa devletleriyle ilişkilerinin zayıf olması MNLA içinde bölünmeleri beraberinde getirerek direniş cazibesini kaybetmesine yol açmıştır.

2.2. ENSARUDDİN

“Dinin yardımcıları-destekçileri” anlamına gelen Ensaruddin, 2011 Ekim’inde eski bir diplomat ve subay olan Iyad Ag Ghaly tarafından kurulmuştur. Mali’nin kuzeyinde etkili olan hareketin Moritanya, Nijer, Cezayir, Libya ve Burkina Faso’dan destekçileri bulunmaktadır. Mali’nin bölünmesine karşı olan hareket ülkenin tamamında İslam şeriatının uygulanmasını istemektedir. Mali Yüksek İslam Konseyi ve Mali Müslüman Ulema Birliği ile ilişkileri olan hareketin son zamanlarda lider kadrosu selefi bir çizgiyi benimsemesine rağmen hareketin içinde sufiler ağırlıktadır.

Cezayir, Katar, Suudi Arabistan ve Pakistan’la diyalog içinde olan hareket, Cezayir ve Burkina Faso da krizin önlenmesi için uzlaşma arayışlarında aktif rol üstlenmesine rağmen Fransa’nın Ensaruddin’i tanımaması ve terörist grup ilan etmesi üzerine görüşmelerden çekilmiştir. Ensaruddin’in etkin olduğu yerler Timbuktu ve Gao şehirleridir. Fakat Temmuz ayında MNLA karşısında üstünlüğü kazanmaları sonrasında Kuzey Mali’nin bütün bölgelerine hakim olmuşlardır.

Iyad Ag Ghaly, geçmişte Suudi Arabistan Büyükelçiliğinde bulunmuş fakat görevi sırasında Yemen El-Kaidesi ile ilişki kurduğu gerekçesiyle sınır dışı edilmiştir. İlmli ve uzlaşmacı bir kişiyken Suudi Arabistan'da kaldığı yıllarda radikalleştiği ve Tuaregler içinde gizli bir silahlı grup oluşturduğu iddia edilmektedir.

Mali İslami Mağrip Cephesi'nin liderlerinden Hamada Ag Hama ile kuzen olmasından dolayı Ensaruddin hareketinin El-Kaide'nin bir kolu olduğu iddia edilmişse de bir Fransız televizyonuna El- Kaide'nin eylem biçimini tasvip etmediğini açıklamıştır ki, 2012 Temmuz'unda El-Kaide ile bağlantılı gruplar ile Ensaruddin arasında 12 kişinin de öldüğü çatışmalar Iyad Ag Ghaly'yi doğrular niteliktedir.

Ensaruddin ilk eylemini Ekim 2011'de iki Fransız ve bir İngiliz turisti istihbarat elemanı olduğu gerekçesiyle kaçırmak istemiştir. 2012'de başlayan son Tuareg isyanında Mali hükümetine karşı silahlı mücadeleyi benimseyen örgüt, MNLA'nın elinden Timbuktu'yu alınca Iyad Ag Ghaly, radyodan yaptığı duyuru ile ülkede şeriat kanunlarının yürürlüğe girdiğini açıklamıştır. Iyad Ag Ghaly'nin konuşmasında dikkat çeken husus açıklamayı Fransızca değil de Arapça yapmış olmasıdır. Malili darbeciler ve MNLA açıklamalarını Fransızca yaparken Iyad Ag Ghaly'nin Arapça konuşması mesajını Sahel bölgesine vermek istemesinden dolayıdır.

Ensaruddin'in Timbuktu'daki, 16 sufi mezarının 7'sini tahrip etmesi Batı ve İslam dünyasında tepkiyle karşılandı. Mali halkının alışık olmadığı İslam medeniyetinin mirasının tahrip edilmesi örgüt içinde de bölünmeleri getirdi. Mali Yüksek İslam Konseyi de Ensaruddin hareketine verdiği desteği çektiğini açıkladı. Geleneksel Selefi eğilimin de pek sıcak bakmadığı bu tahrip edicilik, Suud İslam anlayışının etkisi gibi görünmektedir.

2.3. İSLAMİ MAĞRİP EL-KAİDE'Sİ

İslami Mağrip Cephesi, Cezayir kökenli bir hareket olup, kökleri Cezayir iç savaşının faillerinden GIA'ya dayanmaktadır. Hareket daha sonra Silahlı Selefi Cihad grubunu oluşturmuş ve El-Kaide ile bağlantıya geçmiştir. ABD, Fransa ve Rusya'nın terörist örgütler listesinde yer alan örgüt Arap ve Berberilerden oluşmaktadır. 2010'da Mağrip Cephesinden ayrılan yaklaşık 500 kişilik bir grup Mali'de faaliyetlerine başlamıştır. Örgütün lider kadrosunda Yahya Ebu Hammam, Hamada Ag Hama ve Cezayir rehine krizini gerçekleştirdiği iddia edilen Muhtar El-Muhtar vardır.

İslami Mağrip Cephesi, Cezayir, Tunus, Moritanya, Nijer, Çad ve Senegal'de etkili olup Selefi cihad çizgisinde bir harekettir. İslami Mağrip Cephesi'nin Mali kolu daha çok Arap, Songhai ve Tuareglerden oluşmakta ve adam kaçırma, sigara ticareti, karakollara saldırı gibi eylemlerde bulunmaktadır.

Ensar hareketi ile ilişkilerinin hangi düzeyde olduğu bilinmemekle birlikte Iyad Ag Ghaly ile Hamada Ag Hama'nın kuzen oluşları ve birbirlerinin nüfuz alanlarına girmemeleri dolaylı bir ittifakın olduğunu gösteriyor.

*Malili darbeciler ve
MNLA
açıklamalarını
Fransızca yaparken
Iyad Ag Ghaly'nin
Arapça konuşması
mesajını Sahel
bölgesine vermek
istemesinden
dolayıdır.*

*Mali'nin hangi
amaçla olursa olsun
Fransız hava
uçakları tarafından
bombalanmasıyla
Müslümanların
yaşadığı bir bölgede
yeni bir savaş
cephesi açılmıştır.*

İslami Mağrip Cephesi, Mali'de ilk kez adını 2007'de 4 Fransız'ın kaçırılması ile duyurmuş, 2012 Haziran'ında Gao bölgesinde MNLA'ya karşı savaşarak taraflardan biri olduğunu göstermiştir. Cezayir'de rehine krizinin planlayıcısı olduğu iddia edilen örgüt, "Kanla İmza Atanlar", "İslam Tuğayları" gibi farklı isimleri de kullandığı binmektedir.

2.4. BATI AFRİKA TEVHİD VE CİHAD HAREKETİ (MOJWA)

2011 Ekim'inde İslami Mağrip Cephesi'nden ayrılan Moritanyalı Hamada Ould Hairou tarafından kurulmuştur. Bu grubun üyeleri Afrika kökenli gençlerden oluşmakta olup, Sahraaltı Afrika'sında en hızlı büyüyen harekettir. Sayılarının 10 binin üzerinde olduğu savaşçıları arasında Senegal, Nijer, Nijerya, Burkina Faso, Fildişi Sahili, Gine, Benin, Çad'dan gençler vardır. Bir bakıma Somali'deki Şebab'a benzeyen MOJWA'nın amacı sadece Mali'de değil Batı Afrika ülkelerinde şeriat yönetimleri kurmaktır.

MOJWA ilk kez adını 2011 Ekim'inde 2 Fransız ve 1 İtalyan turistin kaçırılması olayıyla duyurmuş, 5 Nisan'da Gao bölgesinde fiili savaşa katılarak MNLA'ya karşı üstünlük sağlamıştır. MOJWA'nın diğer hareketlerden en önemli farkı Mali'nin güneyinde de etki alanına sahip olması ve katı selefi tutumu benimsemesidir. Ensaruddin ile ittifak içine giren hareket Tuaregler üzerinde de etkisini artırmıştır.

Kuzey Mali'de güvenlik uzun zamandır sağlanamadığı için birçok silahlı grup bölgeye konuşlanmıştır. Bu gruplar arasında Libya kökenli Ensaru's-Şeria, Timbuktu Arap Milisleri, Azawad İslam Özgürlük Ordusu, Ganda Iso vardır. Ganda Iso laik kökenli bir grup olmasına rağmen diğerleri İslamcı bir eğilim içindedir.

3. TUAREG İSYANINDAN FRANSA OPERASYONUNA

Mali'nin hangi amaçla olursa olsun Fransız hava uçakları tarafından bombalanmasıyla Müslümanların yaşadığı bir bölgede yeni bir savaş cephesi açılmıştır. Sadece son beş yıla baktığımızda Somali, Libya, Sudan, Afganistan, Pakistan, Yemen ve Irak'ın ABD, Fransız veya İngiliz savaş uçakları tarafından bombalandığı, onlarca, yüzlerce hatta binlerce kimliği ne olursa olsun Müslüman'ın öldürüldüğü görülecektir. Demokrasi, istikrar, güvenlik sağlamak için yapılan bu işgal ve saldırıların siyasi, toplumsal ve ekonomik travmaları da beraberinde getirdiği bir gerçekliktir.

Mali'deki istikrarsızlığın en önemli nedeni, bölgede Fransızların liderliğinde düzenlenen NATO operasyonları sonucu değişen dengelerdir. NATO'nun Libya'ya müdahalesinden önce Kaddafi diktoteryan politikalarına rağmen bölgede dengeyi sağlayan en önemli aktördü. Kaddafi, Mali, Cezayir, Moritanya ve Nijer sınırında güvenliği uzun yıllar tehdit edici unsurları kabul edilen Tuareg kabilelerini geleneksel hayatlarına dokunmadan orduya almış, bir anlamda onların siyasi ve askeri özelliklerinden faydalanarak entegre olmalarını sağlamıştı. Fakat Kaddafi'nin devrilmesiyle başıboş kalan Tuaregler eski yaşadıklarına geri dönerek başta MNLA olmak üzere bağımsızlık yanlısı gruplara katıldılar. Bu gruplar arasında ilişkinin çok kırılgan olması geçişleri de kolaylaştırdı.

Mali'deki darbenin arkasında üzerinde durulmayan bir nokta daha var ki o da darbeyi gerçekleştiren askerlerin Amerikan eğitiminden geçmiş olmaları. NATO'nun Libya saldırısından sonra Mali ordusunda önemli bir ayrışma yaşandı. Amerikan eğitimi almış subayların komuta ettiği sayıları 2500'ü bulan bir ordu birliği görev yeri olan Kuzey Mali'den ayrılarak güneye inmiş ve darbeyi de bunlar gerçekleştirmiştir. Amerika'da eğitim görmüş düşük rütbeli bir subayın arkadaşlarıyla birlikte seçimlere bir ay kala devlet başkanını devirmesi sonuçları itibariyle Mali'de bölgesel ve küresel bir krize sebebiyet verdi. Afganistan, Irak ve Somali'de tecrübe edilmiş yöntemler bir daha devreye sokuldu. Uluslararası kamuoyunun gözünde müdahale için meşruiyet zemini arandı.

Burada farklı olarak ABD doğrudan Mali krizine müdahale etmeyerek Fil-dişi Sahili ve Libya'da olduğu gibi yeni askeri müttefiki Fransa'nın öne çıkmasına izin verdi. Bir başka deyişle, ABD ve Fransa yıllarca göz yumdukları, destekledikleri güçlerin bir savaş ortamına çekilmesini sağlayarak yeni düşman algıları oluşturdular.

Fransa operasyonun amacını Mali'ye demokrasi götürmek şeklinde açıklıyor. Fakat operasyon öncesinde gerek Burkina Faso Devlet başkanı gerek Compera'nın gerekse Cezayir yönetiminin diyalog girişimlerinin göz ardı edilmesi düşündürücüdür. Aynı zamanda Fransa'nın niyetlerinin operasyon öncesi kamuoyu ile paylaşılmaması manidar görünmektedir. ABD, Obama'nın dünyada çizdiği ılımlı politikanın aksine Afrika'da gerçekleştirdiği hiçbir operasyon için demokratik yöntemleri benimsemesi bu tür müdahalelerde daima kuşkuyu öne çıkarmaktadır.

ABD'nin Lemmonier üssündeki savaş uçağı ve insansız hava taşıtı sayısının son bir yılda üç katına çıkarılmasını yalnız Yemen ve Somali'ye düzenlenen rutin hava saldırılarıyla açıklamak mümkün değil. Gerek Obama gerek savunma bakanı Panetta'nın basın toplantılarında bu bağlamda sorulan sorulara cevap vermekten kaçınmaları manidar görünmektedir.

**MOJWA ilk kez
adını 2011
Ekim'inde 2 Fransız
ve 1 İtalyan turistin
kaçırılması olayıyla
duyurmuş, 5
Nisan'da Gao
bölgesinde füli
savaşa katılarak
MNLA'ya karşı
üstünlük sağlamıştır.**

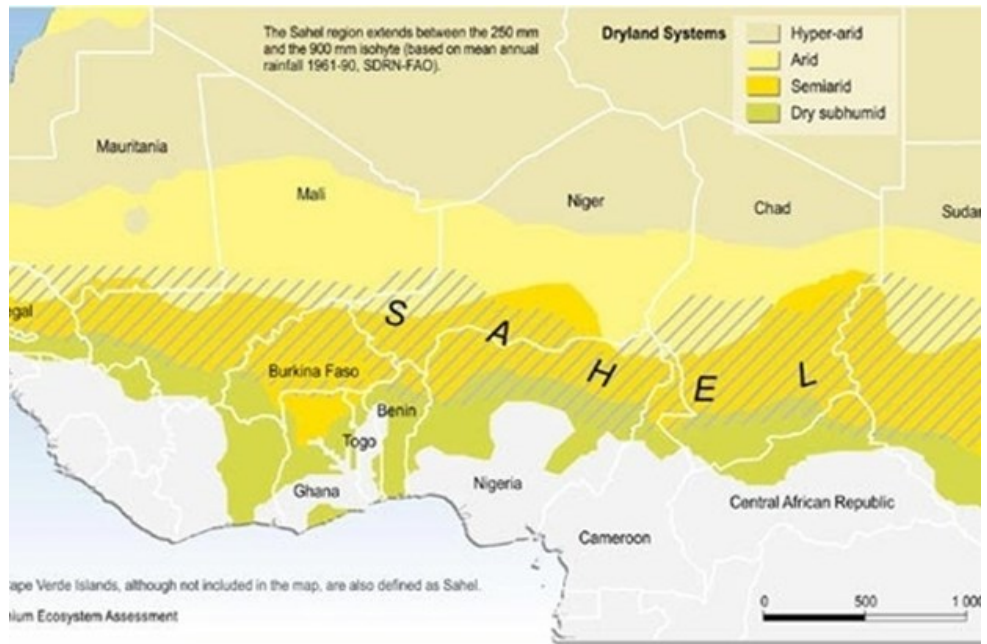
Fransa'nın yeni cumhurbaşkanı Hollande'ın Kinşasa da Frankofan zirvesinde yaptığı konuşmayı dinleyenler, Fransa'nın Afrika'da yumuşak güce dayalı bir politika izleyeceğinde görüş birliğine varmışlardı.

Fransa Savunma Bakanı Le Drian, Mali'deki grupların Fransa'yı ve Avrupa'yı tehdit ettiğini öne sürmektedir. Fakat Mali'de faaliyet gösteren hiçbir Tuareg grubunun Fransa veya Avrupa için bir tehdit potansiyeli ve kapasitesinin bulunmadığı açıktır.

2012 Haziranından beri özellikle Batı medyası selefi grupların vandalistliklerinden hunharca davranışlarından söz etmekte. Ocak ayında yayınlanan İnsan Hakları İzleme Grubu'nun Mali raporuna göre Mali hükümetine bağlı askerlerde benzer davranışları yapmakta, Tuaregleri döverek işkence etmekte hatta öldürmektedir. Uluslararası Af Örgütü de Mali ordusunun Fransız askerlerinin himayesinde sivil Tuareg ve Araplara karşı şiddet uyguladığını Ocak ayında hazırladığı raporunda belirtmiştir.

4. FRANSA'NIN MALİ MÜDAHALESİNİN NEDENLERİ

Fransa'nın yeni cumhurbaşkanı Hollande'ın Kinşasa da Frankofan zirvesinde yaptığı konuşmayı dinleyenler, Fransa'nın Afrika'da yumuşak güce dayalı bir politika izleyeceğinde görüş birliğine varmışlardı. Fakat bu konuşmadan günler sonra Fransa'nın Afrika'dan elini çekmediği, eski sömürgeleriyle olan askeri ve siyasi ilişkisini korumak istediği görüldü. Fransa'nın bu kararında selefi grupların Mali ve çevresinde etkinliği artırmasının önemli bir payı var. Orta Afrika Cumhuriyeti Devlet Başkanı François Bozize, isyancı askerlerin ittifakı SELEKA'ya karşı Fransız yönetiminden yardım istemiş, Fakat Hollande bu isteği geri çevirerek Fransa'nın çıkarlarının kendileri için öncelikli olduğunu belirtmişti.

Zira, 24 Mart 2013 tarihinde SELEKA, başkent Bangui'de şiddetli çatışmalara sebep olmuş ve başkanlık binasını işgal ederek, ülke yönetimine el koymuşlardır. Bu gelişmeler üzerine Bozize önce Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne ardında da Kamerun'a kaçmıştır. Bu tarihten bu yana Orta Afrika Cumhuriyeti devlet başkanlığı koltuğunda Michel Djotodia bulunmaktadır.

İslamcılarının güneye doğru ilerlemeleri, Mali ordusunun isyancılar karşısında aldığı başarısızlıklar, Fransa'nın BM nezdinde girişimleri başlatmasını sağladı. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Fransızların çıkarlarını tehdit eden bir güç yoktu. SELEKA veya Bozize'nin iktidarda olması endişelenecek bir durum değildi Hollande için. Zira Bozize'nin iktidarı sona ermişti bile.

Fakat İslamcılarının Mali'nin parçalanmasından ziyade bütün Mali'de *Şeriat* hakim kılmak istemeleri, kırılğan yönetimlere sahip Moritanya, Nijer, Burkina Faso hatta Cezayir'de rejim değişikliğine yol açabilirdi.

Fransa'nın ECOWAS'ı beklemeden operasyona girişmesinin nedeninin, Mali'nin başkenti Bamako'ya doğru ilerleyen isyancıları durdurmak olduğu iddia edilse de, bu yalnızca işgale Fransız kamuoyu ve uluslararası güçler nezdinde meşruiyet zemini oluşturmak için öne sürülen bir nedendi.

Azawad bölgesinin zengin uranyum yataklarına sahip Nijer'le komşu olması, Areva şirketinin bu bölgede uranyum ve doğal gaz arama faaliyetlerinin sonucunu yalnız Fransa'nın bildiği bir şekilde sonuçlanması bu ilginin öncelikli nedenleri arasındadır.

Ayrıca Sahel bölgesinin **güneş enerjisi** Avrupanın hatta dünyanın elektrik ihtiyacını karşılayacak bir durumda olduğundan Fransa'nın Mali, Nijer ve Moritanya da güneş enerjisini depolayabilecek dev panelleri bulunuyor.

Fransa'nın Mali ilgisinin arkasında sadece **ekonomik çıkarlar** bulunmuyor, aynı zamanda AFRICOM benzeri Afrika'daki çıkarlarını devam ettirebilecek yeni bir orduya ve üslere ihtiyacı var. Fransa'nın Senegal ve Fildişi Sahili'ne asker konuşlandırması pek çok Afrika ülkesinin tepkisine yol açmıştı. Fakat bir tehdit sonucu olarak yeni üsler ve paralı ordu kurulması Fransa'nın bölgedeki askeri varlığını güçlendirirken tepkileri de azaltacaktır.

5. ABD'NİN MALİ POLİTİKASI

ABD'nin Mali politikasının dış yardımlar ve askeri savunma programları üzerinden sürdüğü görülmektedir. Mali ordusu ile daha önce de el-Kaide'ye karşı ortak operasyon yapmış olan ABD, 2007'den sonra Sahel'i öncelikli güvenlik tehdidi kapsamına alarak Afrika'daki ordusu AFRICOM'u bölgeye konuşlandırmaya başlamıştır. İslami Mağrip Cephesi ve bölgedeki el-Kaide eğilimli diğer grupların çalışmalarını yakından izleyen ABD yönetimi, Sahra çölündeki hareketliliği incelemek için gözlemciler göndermiştir. Mali ordusuna yaptığı yıllık askeri yardımı 40 milyon dolar-
dan 118 milyon dolara çıkararak yeni yardım fonlarıyla da yönetimi ve Mali halkını desteklemeye çalışmıştır. 2011'da küresel ısınmadan dolayı Sahel ve Sahra bölgesinde büyük bir kuraklık yaşanacağını öne süren ABD yönetimi uluslararası yardım kuruluşlarının bu bölgelere çekilmesini sağlamış fakat beklenen kuraklık gerçekleşmemiştir.

ABD'nin Mali politikasının önceliğinin güvenlik sorunu olduğu gibi gö-
zükse de asıl ilgisinin Sahel bölgesinin kontrolünü kaybetme endişesidir. Bu bölgenin son beş yılda batılıların hedeflerini sürdürmede ciddi bir tehdit unsuru olduğu görülmektedir.

***Sahel bölgesinin
güneş enerjisi
Avrupanın hatta
dünyanın elektrik
ihtiyacını
karşılayacak bir
durumda
olduğundan
Fransa'nın Mali,
Nijer ve Moritanya
da güneş enerjisini
depolayabilecek dev
panelleri
bulunuyor.***

***Afrika'da operasyon
gücü olarak
AFRICOM'u kuran
ABD bu ordunun
faaliyet alanını 13
ülkeden 35 ülkeye
çıkarmayı hedefliyor.***

Batılıların Sahel bölgesindeki yanlış yönetimlere verdiği destek, işsizliğin kronik soruna dönüşmesi, fakirliğin giderek artması, sömürge politikaların yumuşak bir güçle devam ettirilmesi, Sahel halkının yaşadığı sorunlardan batılıları sorumlu tutmaları eski politikaların sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

Obama yönetiminin ikinci döneminin barış yanlısı bir politikayla devam edeceğini söylemesine rağmen Fransa'nın operasyonuna destek vermesi ve Fransa'nın müdahalesini Uluslararası Destek Misyonu (AFISMA) operasyonu altında sürdürmesini istemesi bu desteğin arkasında ABD'nin bölgedeki patronajını diğer küresel güçlere özellikle bölgede yükselen trend Çin'e karşı bir hamle olduğu görülmektedir. Ayrıca Ortadoğu'da biriken şiddet enerjisini Batı Afrika'ya kaydırarak terörist olarak nitelediği gruplarla daha geniş bir bölgede mücadeleye kaydırmak istemesi var.

ABD 2006'nın sonlarında Fas, Mali, Moritanya, Cezayir, Senegal, Çad, Sudan, Eritre'yi içine alan Pan-Sahel projesini başlattı. Trans-Sahara Anti-terör İnisiyatifi altında oluşturulan bu eylemin amacı Sahra ve Sahel bölgesinde Amerikan çıkarları için güvenli bir bölge oluşturulması. Afrika'da operasyon gücü olarak AFRICOM'u kuran ABD bu ordunun faaliyet alanını 13 ülkeden 35 ülkeye çıkarmayı hedefliyor. Mali ve Cezayir'e asker konuşlandırma fizibilitesi geçen senenin Temmuz ayında başlamıştı ve 2013'te yeni üslerin açılacağı bilinmektedir.

Afrika'da iki büyük küresel gücün etkisi bulunuyor; *ABD* ve *Çin*. Gelecekte iki güç arasındaki hesaplaşmanın Afrika kıtasında gerçekleşeceğini tahmin etmek zor değil. Çin 2012'de Afrika'daki ticari hacmini 180 milyar doların üzerine çıkardı. 2013'te bu rakamın 250 milyar doları bulabileceği tahmin ediliyor. Çin'in Afrika'da toplam 350 projesi Batı Afrika'da ise 90 projesi bulunuyor. İlk kez geçen yıl Çin, hem ABD'yi hem de Fransa'yı geride bırakarak Batı Afrika ülkeleri ile ticaretinde zirve yaptı. Nijerya, Gana ve Cezayir'de ABD ve İngilizlere karşı petrol işletme imtiyazını elinde bulundururken Mali'de uranyum, Sierra Leona'da da altın ve elmas arama imtiyazlarını elde etti. Çin Batı Afrika ülkelerine düşük faizli krediler verirken tarım, sağlık, eğitim ve haberleşme yatırımlarında da en büyük paya sahip oldu.

ABD'nin Afrika'ya bakışı güvenlik eksenli görünmekle birlikte küresel rekabet ve nüfuz alanını korumakla ilgilidir. Çünkü, Obama'nın Afrika ilişkileri sekreter yardımcısı Johnnie Carson kongrede yaptığı konuşmada İslami Mağrip Cephesi gibi örgütlerin ABD için bir tehdit olmadığını, asıl tehdidin ABD'nin bölgedeki etkinliğinin azalmasından kaynaklandığını söylemiştir.

AFRICOM komutanı General Carter Ham da El-Kaide gibi yapılanmaların ülkesinin endişesine yol açsa da Afrika'daki güvenlik boşluğunun asıl problemleri olduğunu belirtmiştir. Savunma Sekreteri Leon Panetta'da ABD'nin artık Ortadoğu'daki güvenlik odaklı çıkarlarının Mali ve Somali'ye de kaydığını belirterek cepheyi daha geniş bölgelere yaymayı düşündüklerini ifade etmiştir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığına göre ABD'nin bölgeye geliş amacı çıkarlarını korumaktır. El-Kaide tehdidi ise kendi kamuoyunda ve dünya devletleri gözünde meşruiyet sağlamaya yönelik bir mazerettir.

ABD yönetimi yeni bir Irak ve Afganistan sendromu yaşamamak için Fransa'nın operasyonuna sıcak bakarak şimdilik lojistik ve istihbarat desteği vermekle yetindi. Sahel bölgesindeki güvenlik kontrolünün AFRI-COM'a geçmesiyle Trans-Sahra Anti-Terörizm Ortaklığı da bir adım daha öne çıkmış olmaktadır.

ABD'nin Mali'de öncelikli hedefi ECOWAS ve Afrika Birliği askerlerinden oluşan operasyon gücü AFISMA'nın Tuareglerin yaşadığı bölgelerde güvenliği devralması olacaktır. AFISMA'nın destekleneceği bir projeyle ABD'nin Pan-Sahel girişimi Afrikalı liderlerinin gönüllü olmalarıyla kolaylaşacaktır. Mali ordusunun Tuaregler karşısındaki zafiyetini iyi bilen ABD'li uzmanlar, Sahel'in güvenliğini bölge ülkelerine vererek istikrarı ve güvenliği sağlayabileceklerini bilmektedir. Artık sorun yerel bir gözle görülmeyip çevre ülkelerin de katılımıyla bölgesel bir husus olarak görülecektir.

6. MALİ KRİZİNİN BÖLGESEL VE KÜRESEL ETKİLERİ

Fransa'nın 11 Ocak 2012'de başlattığı hava operasyonu krizi sona erdirmediği gibi aksine en başa dönülmesine sebep olmuştur. Mali'nin kuzeyi Azawad Tuaregler'ine bırakılarak kısmi bir özerk yapının oluşturulmasının yolu açılmış, de facto bir yönetimin ortaya çıkması sağlanmıştır. Bu bölgede AFISMA'nın konuşlandırılması sadece şehir merkezlerinin güvenliğini sağlayabilecek, çöl bölgesinde kontrol yine Tuaregler'in inisiyatifinde olacaktır.

Mali darbecilerinin de Fransa'nın müdahalesinden pek memnun oldukları söylenemez. Darbecilerin gerekçeleri eski hükümetin isyancılar karşısında yetersiz kalmaları, ülkenin bölünme tehlikesiyle yüz yüze kaldığı iddiasıydı. Fakat Fransa darbecileri oyunun dışına iterek, Mali üzerindeki inisiyatifi tamamen eline geçirdi ve darbecilerin Mali halkı üzerindeki itibarını da zedeledi. Halbuki Temmuz ayı içerisinde yapılacak serbest seçimler de darbecilerin uzaklaştırılmasını sağlayacak hatta yeni seçilenler dış güçlerden destek alabilirlerse yargılanmalarının yolu açılabilir.

13 Şubatta başkent Bamako'da düzenlenen bir seremonide darbeci Yüzbaşı Amadou Sanago ile Başbakan Dioncounda Traore arasında görülen soğukluk bu kavganın seçim sonrasında da süreceğini gösterdi. Ordunun Fransız ve Batı Afrika devletlerinin askerleriyle birlikte Kuzey Mali'de savaşılmaya gönüllü olmadığı biliniyor.

Fransa'nın önerisiyle BM, AFISMA dışında yeni bir barış gücünün oluşturması kararı alınabilir. Eğer seçimler temmuz ayında yapılamazsa yeni bir darbe olasılığı da yüksek görünüyor. Çünkü eski devlet başkanına bağlı askerler ile cuntacı askerler arasında Şubat ayının başlarında çatışmalar çıkmış olayda üç asker hayatını kaybetmişti.

Afrika'da iki büyük küresel gücün etkisi bulunuyor; ABD ve Çin. Gelecekte iki güç arasındaki hesaplaşmanın Afrika kıtasında gerçekleşeceğini tahmin etmek zor değil.

*Cezayir ile Mali
yönetimi arasında da
sorunlar var;
örneğin Eski Devlet
Başkanı Toure
Cezayir yönetimini,
Tuaregli isyancıların
Mali'ye sızmalarına
göz yummakla itham
etmişti.*

Mali ordusu içinde Albay Yusuf Troure'nin başını çektiği İslamcı bir kanadın olduğu da biliniyor. Yusuf Troure'nin Ensaruddin'in lideri Iyag Ag Ghaly ilişkilerinin iyi olması, Cezayir ve Burkina Faso görüşmelerinde Mali'nin geleceğinde ittifaka varmaları, İslamcı kanat tarafından da bir darbenin de yapılabileceği ihtimalini gösteriyor.

Mali krizinden en fazla iki ülkenin etkileneceği açık: Cezayir ve Nijer. Cezayir, krizin başlamasından beri taraflar arasında diyalog çağrılarını tekrarlamış, Mali'nin bölünmesinden yana olmayan gruplarla ortak bir girişimin başlatılmasında ısrarcı olmuştu. Fakat rehine krizi Cezayir'i koşulsuz olarak Fransa'yı desteklemeye yönlendirirken Ensaruddin üzerindeki nüfuzunu kaybetmesi Tuareg sorununu Cezayir sorununa da dönüştürecektir. Cezayir yönetimi ile ilişkilerinin iyi olduğu bilinen Iyag Ag Ghaly'nin kendisine yeni bir partner devlet araması Cezayir yönetiminin bölgedeki etkisini de azaltacaktır.

Iyad Ag Ghaly'nin Fransızlar'ın ele geçirdiği Kidal ve Timbuktu'yu hızlı bir şekilde boşaltması zaman kazanmak istediğinin ve diğer gruplarla daha güçlü ittifak kurarak Fransız ve ECOWAS birliklerine karşı ani baskınlar yapacağı ihtimalini gösteriyor. Fransa savaşın bittiğini ilan etse de savaşın henüz arefesinde olduğunu söyleyebiliriz. İslami Mağrip Cephesi veya El-Kaide tarzı grupların Fransız yönetimine karşı belirgin bir eylemleri bulunmuyor. Bu gruplar Batı Afrika ülkelerinde Fransız yerleşkelerine saldırılarda bulunmaya devam ederken Ensaruddin Batılı güçlerle de savaşmaya devam edecektir.

Uluslar arası arenada gözden kaçan bir diğer gerçek de Cezayir'in bölgedeki etkinliği. Mali sorununun öncelikle Cezayir'in yapıcı bir rol üstlenmesiyle çözüleceği herkes tarafından bilinmesine rağmen Fransa'nın bu rolü önemsemeyişi başka alternatiflerle operasyon sonrasının devam ettirileceğini gösteriyor. Fakat Anamas bölgesindeki rehine krizi Cezayir'in sorunun çözümünde ne kadar önemli bir aktör olduğunu gösterdi.

Cezayir, 1990'lı yılların başından beri İslamcı hareketlerle uğraştığı için İslamcı örgütlerin bölgedeki yetenek ve kapasitelerini ABD ve Fransa'dan daha iyi biliyor. Hatta GIA, İslami Mağrip Cephesi'nin *Selefi cihad* çizgisine gelmesinde Cezayir'in önemli bir etkisi var. El-Kaide çizgisindeki İslami Mağrip Cephesi gibi hareketlerin Mali'ye kayması Cezayir yönetiminin işine gelecek ve böylelikle tehdidin ülkenin dışına yayılmasını sağlayarak, Fransa ve ABD'nin geçiş noktaları bu ülke üzerinden devam edecektir.

Cezayir ile Mali yönetimi arasında da sorunlar var; örneğin Eski Devlet Başkanı Toure Cezayir yönetimini, Tuaregli isyancıların Mali'ye sızmalarına göz yummakla itham etmişti. Cezayir yönetimi Tuareglerin Kuzey Mali'de isyan başlattıklarından beri sınırlarını açması ve lojistik destek sağlamakla suçlanmış olmasına rağmen eleştirilere cevap vermemişti. Cezayir'in güneyindeki yaklaşık 345 bin metrekarelik bir bölgede birbirinden farklı *cihadi selefi* grupların varlığı biliniyor. Cezayir yönetiminin bilinçli bir şekilde bu grupları çöle ittiği böylelikle şehir merkezlerini gelebilecek tehlike ve tehditlerden koruduğu birçok uzman tarafından kabul ediliyor.

Bu değerlendirmelerin gerçeklik payı da var; çünkü Cezayir yönetimi Batı Sahra'nın bağımsızlığı için mücadele eden Sahravilere destek sağlayarak düşmanlıklarından emin olabiliyordu. Bağımsızlık yanlısı olmayan Tuareglere destek vermek sorunu Cezayir dışına kaydırmak olacağı için Abdülaziz Bouteflika'nın tercih ettiği bir politikaydı.

Sahel'in en zayıf halklarından biri de Nijer'dir. Nijer Mali ve Moritanya ile kader birliği eden bir ülke olup kırılgan siyasi yapısı bu ülkeleri iç ve dış müdahalelere açık hale getirmektedir. Nijer'de Tuareg nüfusun Mali'den fazla olduğu ve yönetimde de söz sahibi oldukları düşünülürse benzer olayların Nijer'e de sıçrama ihtimali yüksek görünmektedir. Zengin uranyum yataklarına sahip bir ülke olmasına rağmen yoksulluk ve işsizliğin ülkenin en büyük problemi olması sorgulanması gereken bir durumdur.

7. MALİ'YE YAPILAN MÜDAHALE SONRASI GELİŞMELER

1-Fransanın Timbuktu, Kidal ve Goa şehirlerinde hakimiyeti ele geçirmesi.

Fransa operasyonuna karşı başta İslami Mağrip cephesi, Ensaruddin ve Batı Afrika Tevhid ve Cihad Hareketi yoğun çatışmaya girmeyip sahra bölgelere çekilmeyi tercih etmişlerdir. Herhangi bir direnişle karşılaşmayan Fransa, Kidal, Timbuktu ve Goa şehirlerinde üstünlüğü ele geçirmiştir.

2-Mali'nin güneyinin de savaş ortamına çekilmesi.

Mart ve Nisan ayında el kaide bağlantılı gruplar intihar eylemlerine başvurarak başkent Bamoko başta olmak üzere bir çok şehirde saldırı gerçekleştirmişlerdir. Mali'nin güneyi savaş ortamından uzak iken operasyon sonrasında güvenlik sorunu ortaya çıkmıştır.

3-Göç/mülteci sorununun ortaya çıkması.

Operasyondan sonra yaklaşık 250 bin Malili başta Nijer, Burkina Faso, Moritanya ve Cezayir olmak üzere komşu ülkelere sığınmıştır. Mültecilerin çoğunluğunun Tuareglere oluşması kıtlığa bağlı mülteci sorununu etnik savaşa bağimli mülteci sorununa dönüştürmüştür.

4-Etnik çatışma zeminin alevlenip daha geniş alanlara yayılması.

Tuaregler ile Malili diğer etnik topluluklar arasındaki çatışma zemini artmıştır. Siyasi karışıklıklar etnik çatışmaya dönüşerek toplumsal barış zedelenmiş, siyasi birlik tamamen bozulmuştur.

5-Sivil can kaybında artış.

Gerek Fransız askerleri gerek Mali ordusu operasyonlarsa suçlu suçsuz ayrımı yapmadan sivillerin can kaybında rol oynamışlardır. Afrika İnsan Hakları Örgütü'nün hazırladığı rapora göre Mali ordusunun Fransa'nın desteğiyle özellikle Tuareglere karşı etnik temizlik yapıldığını ileri sürüldü. Başkent Bamoka'da yarı açık bir toplama kampı kurulduğunu bu kampta binlerce Tuaregliye işkence edildiği, dövüldüğü hatta öldürüldüğü raporda iddia edildi.

Sahel'in en zayıf halklarından biri de Nijer'dir. Nijer Mali ve Moritanya ile kader birliği eden bir ülke olup kırılgan siyasi yapısı bu ülkeleri iç ve dış müdahalelere açık hale getirmektedir.

Fransa Devlet Başkanı Hollande, operasyonun sürekli olmayacağını çekilmeye başlayacaklarını görevi BM askerlerine bırakacaklarını belirtti. Fakat Mali'nin üç bölgesinde Fransa üssünün kurulmaya başlandığı görüldü.

Mopti, Sefari, Nyuna Kidal gibi şehirlerde askerlerin yanı sıra siyasilerinde bu tür eylemlere karıştığı iddia edildi. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu da benzer bir açıklamada bulunarak askerlerin Kano şehrinde rastgele sivillerin üzerine ateş açtığını, otobüs durağında bekleyen onlarca sivilin öldüğünü duyurmuştu. Sorumlular hakkında BM Adalet Divanı göreve çağrılarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanması istenmiştir.

6-Fransa'nın Mali'den çekilme gösterisi yaparak ardından Mali'ye üs kurması

Fransa Devlet Başkanı Hollande, operasyonun sürekli olmayacağını çekilmeye başlayacaklarını görevi BM askerlerine bırakacaklarını belirtti. Fakat Mali'nin üç bölgesinde Fransa üssünün kurulmaya başlandığı görüldü. Fransa'nın askeri operasyonunu siyasi ve ekonomik bir entegrasyona dönüştüreceği iddia edilmektedir.

7-Avrupa Birliği'nin Fransa'nın operasyonunu desteklemesi.

Fransa'nın operasyonunu desteklediğini açıkladı ve 20 Avrupa ülkesinden 250 askeri uzman Mali ordusunu eğitmek için başkent Bamoka'ya gönderildi. Uzamanlar sıcak savaşa girmeyip, asker ve polisin eğitilmesinden ve istihbaratın sağlanmasından sorumlu olacaklardır.

8-Somali'ye BM'in Temmuz 2013'te barış gücü askerlerini göndermesi.

BM Temmuz'da 12.600 barış gücü askerini Somali'ye göndereceklerini açıkladı. Güvenlik kurulunda karar oy çokluğu ile kabul edildi. Barış gücü askerlerinin 1200 polislerden teşekkül edecek ve önemli şehirlerin güvenliğinin sağlanmasında görev alabilecekler.

9-Seçimlerin Temmuz 2013'te yapılabilmesi.

Demokratik seçimlerin Temmuz'da yapılması Mali yönetimi tarafından kabul edildi. Daha önce seçim takvimini askeri yönetim Nisan ayı ortaları diye açıklamıştı. Mali'nin her bölgesinde şeffaf bir seçimin yapılması zor görünmektedir. Yalnız güney de gerçekleştirilebilecek seçimler bütün Mali halkının tercihini yansıtmayacaktır. Seçim sonuçları tarafları memnun etmezse iç savaş olasılığı yüksek görünmektedir.

10-Azawad bölgesinin şimdilik bağımsızlık kararından vazgeçmesi.

Azawad bölgesinde bağımsızlığını ilan eden Azawad Özgürlük Hareketi bağımsızlık talebinden vaz geçti. Mali hükümetiyle müzakereye açık olduklarını hükümetle uzlaşma çalışmalarını yürütmek için Azawad Yüksek Konseyi'ni kurduklarını açıkladılar. Azawad Özgürlük Hareketi'nin görüş değiştirmesinde İslamcı hareketlerle Azawad'ın geleceği konusunda anlaşamamaları ve Fransa'nın operasyonu karşısında ikileme düştükleri görülmektedir.

11-Bölge ülkelerinin Mali'ye yardımı.

Nijerya, Ghana, Fildişi sahili gibi bölge ülkeleri operasyona mali destekle katkıda bulunurken Çad, Nijer, Moritanya gibi ülkeler asker göndermeyi

tercih etmişlerdir. Mali’de AFİSMA olarak bilinen Afrika ülkelerinden gelen askerlerden oluşan barış gücü bulunmaktadır.

12- Sorunun Afrika sorunu haline dönüşmesi.

Operasyon Mali’deki siyasi sorunu Afrika sorununa dönüştürerek askeri, ekonomik, sosyal boyuta taşımıştır.

13- Mali’ye ait Kültürel varlıkların zarar görmesi.

Operasyon sonrasında Timbuktu ve Goa’daki el yazmaları zarar görmüş onlarca kütüphane bombalamalar sonrasında yakılıp yıkılmıştır.

8. SONUÇ

Seçimlerin yapılacak olması Mali’ye yeni bir dinamizm getirebilmekle birlikte krizin çözülmesini sağlayacağı tek başına yeterli değildir. Yeni devlet adamları Tuareg sorunu ile boğuşmaya devam edebilirler. Yalnız kuzeyin ayrılma, federasyon oluşturma ihtimali de yüksek. Savaş artık sadece Sahel bölgesinde değil Mali’nin güneyi hatta diğer Batı Afrika ülkelerinde de hissedilecektir. El-Kaide uzantılı gruplar intihar saldırısı, bombalama gibi sokak eylemlerine girebilir ve Mali uzun yıllar sürecek istikrarsızlığın pençesine düşebilir. Tıpkı Afganistan ve Irak’ta olduğu gibi.

Mali krizinden ders çıkartılması gereken hususlardan biri de olayın insani boyutudur. Çünkü 500 bine yakın insan mülteci durumuna düşerken yetersiz ve sağlıksız koşullarda yardıma bağlı hayatlarını sürdürmektedir. Moritanya, Nijer ve Burkina Faso’ya yerleştirilen mültecilerin sayısında özellikle Fransız operasyonundan sonra artış görülmüştür. Mülteci kamplarında yaşayanların çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluştuğu için tecavüz ve saldırılar da sıklaşmıştır.

Mali krizi sonrasında çocuk askerlerinin sayısında önemli bir artış görülmektedir. İsyancı gruplar yaşları 14-18 arasında değişen, zorla veya ailelerinden satın alınarak asker yapılan çocuklardan oluşmaktadır. Fransız hava saldırısının gerçekleştiği ilk haftada bombalama sonucu ölenlerin çoğunluğunu çocuk yaştaki askerlerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Ailenin büyükleri de askere alınınca çocuklar ellerine silahlar alarak ailelerini korumak zorunda kalmışlardır.

Mali krizinde devletler ve insanlar dışında tarihi eserler ve yapılar da zarar gördü. İslam medeniyetinin Batı Afrika’daki kalbini temsil eden 13. ve 14. yüzyıldan kalma eserler, evliya mezarları ve 700 bin ciltlik yazma eser koleksiyonuna sahip kütüphaneler hem isyancılar, hem Mali ordusu hem de Fransız hava saldırılarına maruz kalarak tahribatlardan nasiplerini aldılar.

***Demokratik
seçimlerin
Temmuz’da
yapılması Mali
yönetimi tarafından
kabul edildi. Daha
önce seçim takvimini
askeri yönetim
Nisan ayı ortaları
diye açıklamıştı.***

REFERANSLAR

A. Arieff, *Crisis in Mali*, US Congressional Research Service Report, 14 January 2013

A. Garfinkle, Mali: Understanding The Chessboard, Foreign Policy Research Institute

Al Cezire Center, “French intervention in Mali: Causes and Consequences” Ocak 2013

Chatham House, “Growing Instability in the Western Sahel: Experiences and Responses”, transcript of public meeting, 8 December 2011

DÜBAM, Küresel Siyaset kışkacında Mali, Şubat-2013

J. Keenan, “How Washington helped foster the Islamist uprising in Mali”, *New Internationalist*, 25 January 2013

İHH Mali Krizi Saha Raporu, Şubat 2013

Peace and Security Council Report, Country: Mali, Ocak-2013

R. Marchal, “Is a military intervention in Mali unavoidable?”, NO-REF Report, October 2012

<http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/peace/mal19910106.pdf>
(01/04/2013)

<https://peaceaccords.nd.edu/matrix/accord/62> (01/04/2013)

1960 yılında Boyabat'ta doğdu. İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden 1982'de mezun olduktan sonra bir süre öğretmenlik yaptı ve Osmanlı Arşivleri'nde Arşiv Uzmanı olarak çalıştı. Daha sonra İSAM'a geçerek araştırma ve doktora çalışmalarını burada sürdürdü. Bir süre bulunduğu İngiltere'de Oxford Brookes Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 2011 yılı eylül ayında Kırklareli Üniversitesi'ne öğretim üyesi olarak atandı ve bu tarihten itibaren Afrika Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü'nü yürütmektedir. İlgi alanları arasında, Avrupa Birliği, İnsan Hakları, Adalet, Eşitlik ve Afrika meseleleri yer almaktadır. Yayla, Araştırma Merkezi Müdürü olduğu tarihten itibaren birçok Afrika ülkesinde araştırma ve incelemelerde bulundu. Yayla'nın İslâm Hukukunda İnsan Hakları ve Eşitlik konulu bir kitabı bulunmaktadır.

İBRAHİM TİĞLİ

1969'da Çorum'da doğdu. Yüksek Öğrenimini Marmara Üniversitesinde yaptı. Afrika çalışmalarına Yüksek lisans yaparken başladı. Yeni Şafak, Zaman gibi gazeteler ile Anlayış, Sivil Bakış gibi dergilerde Afrika üzerine yazılar yazdı. Dünya Bülteni sitesinde halen her hafta Afrika konulu analiz yazılıları yazan İbrahim Tıgılı, bu haber sitesinin Tarih editörlüğünü ve TRT Türk Televizyonu'na Dünya Gündemi ve Devriale programını hazırlayan Kuzey Haber Ajansı'nın Güney Afrika-Cape Town temsilciliğini yapmaktadır. İlgi alanları Afrika'nın siyasi, sosyal, kültürel yapısıdır. Güney Afrika, Mali, Nijerya, Sudan, Güney Sudan, Somali, Mısır, Fas, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Ghana, Zimbabwe, Tanzanya, Etiyopya, Liberya ve Sierra Leone, çalışma alanına giren ülkelerdir. Mısır'da Sosyal Hareketler konulu bir kitabı bulunmaktadır.

AFRİKA ARAŞTIRMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Tarihçe

Afrika Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Afrika ile ilgili konularda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla 04/04/2011 tarihinde Kırklareli Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı bir birim olarak kurulmuştur.

Merkezin Amacı

Afrika kıtasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri takip ederek, Türkiye'nin bu kıta ülkeleriyle ikili ve çok taraflı ilişkilerine ve bu ilişkilerin tarihi, kültürel, siyasi, ekonomik, sosyolojik ve jeopolitik yapısına yönelik bilimsel araştırmalar yoluyla özellikle araştırma ve uygulama projeleri planlamak ve yürütmek, bu kıtada faaliyet gösteren kamu ve özel kuruluşlara danışmanlık desteği ve gerekli uzmanların yetiştirilmesini sağlamaktır.

Merkezin Çalışmaları

Afrika-Türkiye ilişkilerinin, tarihten gelen bağlarla birlikte gelişmesine katkıda bulunmayı sürekli kılabilmek için önümüzdeki yıllarda gerçekleştirmeyi hedef aldığı faaliyetler arasında öncelikli olarak Afrika konusunda bir uzmanlık kütüphanesi oluşturmak, alanla ilgili bir akademik bir dergi çıkarmak, ulusal ve uluslararası sempozyumlara ev sahipliği yapmak, Afrika haber bültenleri yayımlamak, ulusal ve uluslararası Afrika Merkezleriyle karşılıklı işbirlikleri geliştirmek, Afrika Büyükelçilikleri ile birlikte ortak kültürel etkinliklerde bulunmak, Afrika günleri düzenleyerek Afrika etkinlikleri oluşturmak ve Türkiye'de Afrika üzerine çalışan uzmanlar yetiştirmektir.

Bulunduğu coğrafi konum Kırklareli'nden hareketle Trakya Bölgesi'nde ve Türkiye'de uluslararası standartlardaki bilimsel araştırma geleneğini devam ettirerek ulusal ve uluslararası konularda siyasi, ekonomik, kültürel, sosyal ve hukuki nitelikli bilimsel araştırma ve çalışmalar yapmayı, yurt içi ve yurt dışındaki ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte ortak çalışmalar kapsamında bilgi birikiminin oluşturulması ve paylaşılmasını sağlamayı gaye edinen bir çalışma programı yürütmektir.

**Afrika Araştırmaları
Uygulama ve
Araştırma Merkezi
Müdürlüğü Kırklareli
Üniversitesi Kültür
Merkezi A Blok 39100
Kırklareli / Türkiye**

Tel: +90 288 212 96 70

Dahili : 166

Faks: +90 288 212 23 59

afrika@kirkclareli.edu.tr

<http://acm.kirkclareli.edu.tr>

